

Ümidimiz, Arzumuz

" Azerbaycan tarih boyu büyük sınavlardan geçmiştir. Topraklarındaki zenginliği, güzelliği ve bulunduğu yerin stratejik önemi dolayısıyla komşularının iştahını kabartmış ve her fırsatta olan Azerbaycan sürekli yağmalara, işgallere, katliamlara maruz kalmıştır. "

Halkın inançları, köklü kimliği ve var olma savaşı ülkemizi bütün bu işgallerden kurtarsa da bu yabancılaşmanın insanlarımızın üzerinde derin iz bırakmayı da ihmal etmemiştir. Bu izleri hayat ve düşünce felsefesinden tutun, milli kimliğe kadar görmek mümkündür.

Yurtdışında yaşayan bir Azerbaycan' lı olarak halkımızın benliğinde, dilinde, isminde hala bu izleri gördükçe, hissettikçe üzülmemeye rağmen ümidimi asla yitirmedim. Hayalimde hep milli kimliğinin farkında olacak olan genç nesiller vardı ve bütün ümitlerimi onlara bağladım.

Milli şair Mehmet Akif Ersoy da Türkiye' nin en karanlık günlerinde, binlerce Türk gencinin cephelerde şehid olduğu, bazılarının ise merhum H. Cavid'in 'Uçurum' piyesinde tarif ettiği şekilde 'fransızlaşarak' yabancılaştığı bir dönemde, gelecekte milletini kurtaracak olan yeni bir neslin ayak seslerini duyuyor ve o neslin hayali ile yaşayabiliyordu. O nesle, hayalinde bütün mükemmellikleri yüklediği 'Asım'ın nesli' ismini vermişti.

Asım' ın nesli diyordum ya, nesilmiş gerçek
İşte çiğnetmedi namusunu çiğnetmeyecek!

Azerbaycan için de merhum Akif' in tarif ettiği namuslu, cesur, milletin şerefini bütün benliğinde duyumsayan ve kim olduğunu bilen 'Asım'ın nesli 'mutlaka bir gün ortaya çıkacaktır. Bundan kesinlikle eminim. O neslin işaretlerinden, belki de öncülerinden biri de genç araştırmacı sosyolog Dr. Ebulfez Süleymanlı'dır.

Yazılarını bazen 525. gazetede okuduğunuz bu genç araştırmacı yazar, doktorasını Türkiye' de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi' inde yapmıştır. Azerbaycan' dayken bana verdiği 'Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri' isimi kitabı benim 'başucu' kitaplarımdan biri oldu. Türkiye' nin en önemli yayınevlerinden 'Ötüken Yayınları' nda çıkan bu kitap sadece Azerbaycan' da değil Türkiye' deki üniversitelerde de mutlaka yardımcı ders kitabı olarak okutulması gerekecek derecede bir öneme sahiptir.

Kitap, Azerbaycan'ın hangi merhalelerden geçtiği, işgallerin ve karışıklıkların milli kimliğimiz, dilimiz, hayatımız üzerinde nasıl tesirler bıraktığı ve aydınlarımızın, halkımızın kafa karşıklığının hala nasıl devam ettiğini çok ilmi ve tarafsız bir şekilde ortaya koymuştur.

Yazar, önce 'kimlik' konusunda kabul görmüş görüşleri ve tanımlamaları anlattıktan sonra Azerbaycan'ın tarihine dikkatleri çekerek Moğol istilası, Akkoyunlu-Karakoyunlu devletleri uzun süren Sefavi iktidarı dönemindeki değişimleri, gelişmeleri ve çöküşleri etraflıca analiz etmiştir. Milli kimliğe en çok vurgu yapılan on dokuzuncu ve yirminci asrın başları ise kitabın ana konusunu oluşturmaktadır.

Türkmençay Antlaşması ve işgalci Rusların bölgeye gelmeleri ile çehresi tamamen değiştirilmeğe çalışılan Azerbaycan' da ilk direnmeler, uyanmalar, çabalar; aydınların etkilendikleri fikirler, bu yolda çıkarılan gazeteler, kurulan dernekler, ilk modernleşme çalışmaları kitapta etkin bir şekilde ortaya serilmiştir.

Kim olduğumuz, adımızın, dilimizin adının ne olduğu soruları kimler tarafından ilk olarak sorulmuştur, kimleri bu sorular meşgul etmiştir ve kimler bu uğurda hangi mücadeleleri vermiştir kitapta görmek mümkündür.

Milli kimlikle ilgili ve millet olmanın şuuruna ermeğe çalıştığımız dönemlerdeki sıkıntılar, karşı durmalar, saptırmalar, yabancı tesirler kitapta ilk şahidlerin ağzından verilerek kitabın değerini daha da çok artırmıştır. Mesela, ana dilimizi de ilk gazeteyi çıkaranlardan Hasan Bey Zerdabi merhumun geçen asırda söylediği şu sözler bize göre hala tazeliğini korumaktadır:

'Her millet, onun direkleri hesap olunan ve millet olmasını sağlayan iki şeyi hiç unutmaması gerekir: Bunlardan biri dil, diğeri dindir. Bunlardan birisinin olmaması durumunda ise o milletin belinin kırılması anlamına gelir; ikisinin de olmaması durumunda o millet yok olur, diğeri milletlerin içinde erir, gider.'

Merhum Zerdabi yüz yıl önce bile 'millet' olmanın şartlarını ve değerlerini çok güzel bir şekilde izah etmiştir.

Yine kitapta, Resulzade' nin şimdi gündeme gelen soyadlarının değişmesi konusu hakkında daha 1914 yılında neler yazdığını okuyabiliriz. Resulzade merhum konuyla ilgili 'Dirlik Mecmuası' nda şunları yazmıştır:

'Eğer milli kimliğimizin şuurunda olsaydık Türk sahnesinin opera sanatçısı olmalarıyla övündüğümüz insanların soyadlarının Ağdamski, Sarabski yerine Ağdamlı ve Serablı şekilde çağırırdık.'

Kitapta on dokuzuncu asırdaki Ruslaştırma politikalarının ve ona karşı Azerbaycan'lı aydınlarının mücadelesinin yanısıra Sovyet dönemindeki saptırmalar ve aldatmaların da delillerini ve etkilerini sırasıyla görebiliyoruz.

Azerbaycan'daki sovyet rejiminin de yabancılaştırma politikalarında Çarlık Rusya'sından asla geri kalmadığı, hatta 1934 yılından itibaren yabancılaştırma politikalarının artık zulüm politikalarına dönüştüğü kitapta açık bir şekilde okuyucunun bilgisine sunulmuştur. Tabii ki işgalci işgal siyasetini yürütürken nerden başlayacağını ve nasıl başlayacağını çok iyi bilmektedir. Kitapta da verildiği gibi ilk değişim dilimizdeki kavramlardan başlatılmıştır. Bir yazımda da yazmıştım. Konfiçyus'un çok ünlü bir sözü vardır. Ona göre, 'Bir milleti değiştirmenin öncelikli yolu onun dilindeki kavramları değiştirmekten geçmektedir'.

Ruslar da 'kardeş millet' adıyla aynı politikaya el atmış ve hala dilimizde yerleşip kalmış kavramları bir anda sovyetleştirme adına Ruslaştırmışlardır. Bu durum, 09.07. 1934 yılında yayınlanan ünlü pravda gazetesinde şöyle yer almıştır: 'Pantürkizm kokan Türkçe tabirler ve istilahlara, Sosyalist kültürünün yaratmış olduğu sayısız kavramlarla değiştirilmelidir.'

Kitapta bu cümleleri okuduğumda, 'Türkiye Türkçesinden gelen kavramları istemeyiz, dilimizdeki kavramlar olduğu gibi kalsın' diyen yaşlı - başlı profesörlerimizin kulakları çınlasın, dedim kendi kendime! Demek ki Pravda'nın emri bazılarının hafızalarında hala devam etmektedir.

Bütün bu yabancılaştırma politikaları Bağirov'un, 'Dede Korkut destanını kanun dışı ilan etmesi' ile gittikçe hız kazanır ve 'Türk' ismi, Türk sözü bütün ders kitaplarından, kanunlardan, her türlü resmi evraktan çıkarılır ve Azerbaycan için yeni bir kimlik ihdas edilir.

Ebulfez bey bu değerli kitabını çok genç yaşta yitirdiği atası Davut Süleymanlı'nın hatırasına ithaf etmiştir. Bu ithaf bile milli kimlik konusunda bir uyarıdır bence. Bizler dilimize ana dili, yurdumuza ana yurdu, evimize de ata ocağı demişiz. Bütün bu isimlendirmelerde de çok ince ve zarif bir anlam gizlidir. Atalarımız böyle demiştir ki bizler, anamızdan da, atamızdan da uzaklaşıp soysuz ve kimliksiz birer mankurt olmayalım!

Bu kitaptan birer tane her evde ve her gencin yanbaşımda mutlaka olmalıdır ki o genç nereden gelip nereye gittiğimizi mutlaka bilsin!

Bu genç araştımacıyı, yani Ebulfez Süleymanlı beyi kutluyor ve yeni çalışmalarını sabırsızlıkla bekliyoruz.